

Jindřich Novák: Sociodemografický profil salesiánů a jejich deklarovaná cesta k řádu na příkladu salesiánské komunity v Praze – Kobylisích. Katedra obecné antropologie, FHS UK, Praha 2009, 72 s.

Katolická řeholní společnost po roce 1989 (omezeněji už o pár let dříve v případě ženských řeholí) po čtyřiceti letech faktického zákazu a ilegální existence oficiálně znovuvstoupila do české společnosti a třebaže počet jejich členů není velký, podobně jako v jiných západoevropských zemích, začala plnit své sociální i náboženské funkce a stala se předmětem společenských diskusí. Proto je naprosto v pořádku, začínají-li se objevovat akademické studie o jejich současném charakteru, provozu a náboženském i sociálním vlivu. Předložená diplomní práce chce být jednou z nich, její autor se zaměřil na ústřední salesiánské centrum v ČR (v Praze – Kobylisích), naneštěstí přínos této práce k poznání dané problematiky je vpravdě mizivý. Autor má jen velmi nedostatečné znalosti o sociálním fungování religiozity v českých zemích ve druhé polovině 20. století i dnes, i o katolické řeholní spiritualitě, a huře, netuší, jak by je měl společenskovědně, především sociálněantropologicky studovat. Některé metodologické nedostatky předložené práce jsou přitom tak frapantní, že vyvolávají otázky, jak vůbec mohl autor dosíci bakalářského stupně vzdělání!

Základní problémy předložené diplomní práce přitom spočívají už v její celkové koncepci (zadání). Autor se pokouší o „mikrosondu“, která má současně přinést „sociodemografický profil“ určité komunity, což se vzájemně metodicky vylučuje – resp. mohlo by to být max. předmětem seminární práce na střední škole, protože ani v jedné disciplíně (antropologie či kvalitativní sociologie vs. demografie) touto cestou nelze dojít k dostatečnému množství dat/analýz. Toto nedostatečné téma je v práci dále rozvedeno prostřednictvím metodicky naprosto nezvládnutých interviews, zúčastněného pozorování a analýzy pramenů (jak z poznámek vysvítá, jde ovšem hlavně o internetové zdroje). Úvodní „teoretická“ (!) část práce pak poskytuje informace o české religiozitě na základě statistických dat a o vývoji salesiánského společenství v ČR i ve světě. Potíž je nicméně už třeba v tom, že autor hned v úvodu nerozlišuje mezi řády a kongregacemi (s. 7; dále už naneštěstí o salesiánech hovoří jen jako o kongregaci), nebo v jeho interpretaci statistických dat o české religiozitě, která prokazuje nulovou znalost sociologie náboženství (žádné dílo ze sociologie náboženství ostatně není v práci, která chce být „sociodemografickou“, citováno!). Tvrdit, že při sčítání lidu v roce 1921 se v českých zemích ke stavu bez vyznání přihlásilo „pouze“ 5 % lidí, je nesmysl, šlo o nejvyšší podíl bezvěrců v celé tehdejší Evropě (snad vyjma Sovětského Ruska, kde ovšem nemáme k dispozici statistická data). Podobně nelze srovnávat censy do r. 1950 včetně a ty po roce 1991 (první sledovaly formální církevní příslušnost, současné přihlášení se k církvím; k tomu srov. Kučera v *Demografie* 33, 1991, nebo v jakékoli příručce sociologie náboženství) a pomínu-li už celkovou nesmyslnou interpretaci (vývoje) dat ze sčítání lidu, podotýkám, že v roce 1950 žádná „Československá církev husitská“ neexistovala, protože Církev československá si ke svému názvu připojila adjektivum „husitská“ až v r. 1971 (vše s. 8). Výklad založený na demografických datech, jak už řečeno – vzájemně nesrovnatelných, navíc nevede k žádné sociologické analýze, ač ji autor sliboval, je na úrovni novinového článku, jehož pisatel nepochopil, o čem vlastně píše.

Podobně nesmyslná je následující pasáž o „vzorku“ respondentů (s. 10-21). Autor nepochopil, co je v sociálních vědách označováno jako vzorek, jak se konstruuje, a popis základních sociodemografických dat 15ti respondentů patřící do přílohy (nejspíš ve formě tabulky) vložil přímo do textu: to, co se mu mělo stát základem analýzy, vydává za její výsledek. Se seznamem respondentů je navíc spojeno závažné etické a dokonce legální pochybení: z takto

prezentovaných informací (pracovní zařazení v salesiánském centru, věk, studium atd.) lze v naprosté většině případů identifikovat konkrétního respondenta, jejich prezentace by proto vyžadovala písemný souhlas respondentů, jinak je zjevně v rozporu se zákonem na ochranu osobních dat (autor na s. 28 přiznává, že podpis informovaného souhlasu nabízel pouze některým respondentům, aniž jej získal, při takto pojatém výzkumu to však mělo být jeho povinností ve všech případech, jinak se zjevně dopouští protizákonného jednání, nehledě už na etiku sociálněantropologického výzkumu). Z vědeckého pohledu je stejně nesmyslná také metoda výběru „vzorku“, údajně „náhodného“ (!), který byl získán tak, že ředitel salesiánského centra „byl požádán, aby provedl náhodný výběr potřebného počtu respondentů z komunity“ (s. 27). Autor zjevně neví, o čem je řeč; ve srovnání s tím další faktografické omyly či nepřesnosti „blednou“: v práci se objevuje „přesné“ regionální určení „moravský kraj“ (s. 11; jsou tři), mylná informace, že Jabok v devadesátých letech byl vysokou školou (s. 11; šlo o VOŠ) apod.

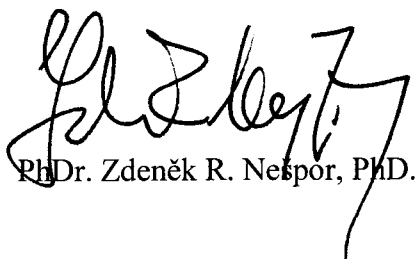
Výklad o dějinách salesiánů a jejich působení v českých zemích, respektive o vývoji (české) katolické církve ve druhé polovině 20. století (s. 29-39) je zjednodušující, nepřesný a často zkreslující, což je dáno i naprosto nedostatečnou použitou literaturou. Citelně postrádám zejména obě zásadní tematická čísla *Soudobých dějin* (8, 2001, 2-3 a 14, 2007, 2-3), z nichž druhé obsahuje přímo stať o působení salesiánů (a dalších formách katolické práce s mládeží a vzdělávacích aktivitách v období tzv. normalizace), jakož i studie Vojtěcha Vlčka (*Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1989*. Olomouc 2004) a dalších autorů o potlačované řeholní spiritualitě. Je-li takto nedostatečně a v řadě ohledů zcela chybně pojata „teoretická část“ práce – v níž se nadto žádné teorie nevyskytují, ani z antropologie náboženství, ani z jiných oblastí –, nelze se divit neadekvátnosti vlastního autorova výzkumu a prezentace jeho výsledků, mezi nimiž mj. absentující jakékoli společenskovední analýzy.

- Ve čtvrté kapitole práce autor zpracoval pouhé frekvence výskytu základních sociodemografických kategorií ve svém „vzorku“ (s. 39-47) a dospěl k očekávatelným závěrům, že salesiáni většinou pocházejí z tradičně religiózních oblastí a jde o muže středního věku (s. 47). Jak už přitom bylo řečeno, toto téma by vydalo nanejvýš na středoškolskou práci a pro akademickou „sociodemografii“ by mohlo být maximálně východiskem hlubších analýz, na základě autorem shromážděného materiálu ovšem nezpracovatelných. Ještě horší je skutečnost, že metodika provedení výzkumu zpochybňuje validitu i v případě takto nedostatečných výsledků, nehledě už k mrhání energií v případě sběru informací tohoto typu prostřednictvím interview. Rozhovory byly jistě nezbytné pro zpracování následující kapitoly o „cestách salesiánů k víře“ (s. 48-66), výběr respondentů a způsob provedení interview nicméně vylučují jakýkoli vědecký přínos. Autor se o něj ostatně ani nepokusil, se získaným materiálem pracuje naprosto nekriticky a především neanalyticky: nedělá nic jiného, než sumarizaci sebeprezentací svých respondentů, bez jakéhokoliv akademického odstupů. Tomu odpovídají i nevědecké, resp. vědeckými metodami nepodložené závěry, že „salesiáni mají pro takovou činnost [= pastorační mládeže] ... všechny morální předpoklady ... [, neboť] pocházejí z ucelených křesťanských rodin, kde zřejmě ještě nevyhasla původní křesťanská idea zdůrazňující pomoc potřebným“ (s. 67), nebo že obtížnost studia na bohosloveckých fakultách v období komunistické vlády „dovědčuje“ věkový průměr kobyliškých salesiánů (s. 68).

Po formální stránce je naopak předložená diplomní práce zpracována na uspokojivé úrovni, jen výjimečně se v ní vyskytují pravopisné nedostatky a výhrady nelze mít ani proti stylu a logice výkladu, vyjma již uvedené absence teoretických východisek práce.

Diplomní práce *Sociodemografický profil salesiánů a jejich deklarovaná cesta křádu na příkladu salesiánské komunity v Praze – Kobylisích* je s výjimkou své formální stránky odstrašujícím příkladem naprosto neadekvátně zpracované akademické práce. Autor nejen nezvládl teorie, metodologii a etiku sociální antropologie, přestože ji studoval a na Katedře obecné antropologie byla práce předložena k obhajobě, nezvládl však ani teorii a metodologii jakéhokoli jiného akademického oboru, včetně „sociodemografie“, k níž se práce hlásí svým tématem. Nedostatečné vymezení výzkumného problému na jednu stranu vedlo k příliš úzce a ipso facto neprávě pojatému šetření a na druhou stranu umožnilo aplikaci mimovědecké „dojmologie“ (jen tak lze charakterizovat závěry druhé části empirického „výzkumu“) namísto akademického odstupu a adekvátních analýz, ať už jakýchkoli. Autor se nadto neseznámil s dostatečným množstvím sekundární literatury k tématu, tím méně z oblasti teoretických studií náboženství, jejich sociálních funkcí a působení z úhlu pohledu společenských věd. Z těchto důvodů předloženou práci **nedoporučuji k přijetí** a hodnotím jako **nedostatečnou**.

V Praze dne 31. srpna 2009

PhDr. Zdeněk R. Nešpor, PhD.